

NEWBORNS LIVING ON WOODEN PALLETS: SUCH IS THE REALITY OF THE REFUGEES OF 44 NATIONALITIES ON THE ISLAND LESBOS¹

Michal Oláh², Zlata Ondrušová³

Abstract

The island of Lesbos continues to face a humanitarian crisis. It is the third largest island of Greece and one of five faced with a massive inflow of refugees. The island is just a few kilometres away from the Turkish border in the Aegean Sea. This makes it an ideal „transfer station“ on the way to the longed-for continental Europe. Migrants cross hundreds, sometimes thousands of dangerous, even life-threatening miles to get to this place.

Keywords

Crisis, Europe, Lesbos, Moria, Refugees, Migrants

I. Úvod

V našom praktickom príspevku hľadáme odpovede na dve základné otázky súvisiace s aktuálnou utečeneckou krízou. Prvá súvisí s kvótami pri prerozdeľovaní utečencov a druhá s prijímaním utečencov z krajín, ktoré nepostihla vojna či iná katastrofa. Eurostat nám ponúka mnoho dostupných dát, ktoré analyzujú ministerstvá, mimovládne organizácie a univerzity. Ako výskumníci sme však presvedčení, citujúc Sussera, že „Prax je ako plavba po nezmapovanom mori a teória znamená vôbec sa plavby nezúčastniť“.

Preto sme sa rozhodli vycestovať do jedného z najväčších utečeneckých táborov v Európe a najväčšieho tábora v Grécku nachádzajúcom sa na ostrove Lesbos, neďaleko dediny Moria, podľa ktorej je tábor pomenovaný. Sociálno-zdravotnícku starostlivosť tu utečencom poskytuje aj bratislavská VŠZaSP sv. Alžbety, ktorej projekt sme navštívili. Grécky Lesbos je jednou z prvých nárazníkových krajín EÚ vzdialený len 12 kilometrov od Tureckej pevniny. Vstup do tábora je pre verejnosť zakázaný, dostali sme sa tam len ako pomocní zdravotníci v čase, keď interní pracovníci čerpali niekoľkodňovú dovolenku. Najskôr však niekoľko faktov.

II. Migračná kríza v Európe vo faktoch a číslach

Migračné vlny, ktoré zasiahli EÚ v posledných rokoch, sú najhoršie od čias druhej svetovej vojny. V roku 2015 bolo podľa údajov Eurostatu v EÚ zaregistrovaných 1,25 milióna nových žiadostí o azyl, v roku 2018 ich počet klesol na 581 tisíc. Počet nelegálnych prekročení hraníc klesol v roku 2018 na 151, ide o najnižšie číslo za posledných päť rokov a oproti vrcholu krízy z roku 2015 to predstavuje pokles o 92 %.

EÚ dlhodobo deklaruje, že riešenie migrácie je pre ňu jednou z jej dlhodobých priorít. Podľa prieskumu Eurobarometra, ktorého výsledky boli zverejnené v máji 2018, si až 72% Európanov želá, aby EÚ v oblasti migrácie konala viac. Ďalší prieskum Eurobarometra z júna 2019 ukazuje, že migrácia bola piatou najväčšou témou, ktorá ovplyvnila to, ako sa Európania rozhodovali v májových európskych voľbách. 34% Európanov hlasovalo s ohľadom na

¹ This paper is purely a summary of the author's practical knowledge and therefore does not contain references/literature review. It is a definition of practical experience of authors in the field of social work.

² Univerzita PRIGO, Vítězslava Nezvala 801/1, 736 01 Havířov, Česká republika; St. Elizabeth University of Health and Social Work, Institute of Nursing and Social Work Pavol Blaha in Skalica, Potočná 58, P. O. Box 167, 90901, Skalica, Slovenská republika. E-mail: michalolah.socialworker@gmail.com.

³ Univerzita PRIGO, Vítězslava Nezvala 801/1, 736 01 Havířov, Česká republika. E-mail: zlata.ondrusova@gmail.com.

migráciu; ďalšími top témami boli hospodárstvo, zmena klímy, ľudské práva a demokracia a budúcnosť EÚ.

V riešení migračnej krízy má zvláštne postavenie spomedzi členských krajín Európskej únie V4, ktorá koordinuje spoločný postup ku prijatiu, resp. neprijatiu utečencov. Po rozhodnutí Rady Európy z roku 2015 o kvótach mala Česká republika prijať 2691 utečencov z Grécka a Talianska. Prijala 12. Maďarsko malo prijať 1294 ľudí. Absolútne to odmietlo. Do Poľska malo prísť 7082 utečencov. Neprišiel žiaden. Slovensko sa malo postarať o 902 žiadateľov o azyl. Súhlasilo so 16 matkami s deťmi. Podľa Centra pre výskum verejnej mienky z apríla 2018 si až 58 percent Čechov myslí, že ich krajina by nemala prijímať utečencov vôbec.

Pre porovnanie s inými Európskymi krajinami, v roku 2018 bolo v EÚ, Nórsku a Švajčiarsku podaných 634 700 žiadostí o medzinárodnú ochranu. Krajiny EÚ v roku 2018 poskytli útočisko pre takmer 333 400 žiadateľov o azyl, čo proti roku 2017 predstavuje pokles o takmer 40%. Takmer tretina (29%) týchto ľudí pochádzala zo Sýrie, za nimi nasledovali štátni príslušníci Afganistanu (16%) a Iraku (7%). Toľko k dátam.

III. Problémy utečeneckých táborov: Moria a Velika Kladuša

Aj keď sa počet utečencov medziročne znižuje, kríza poukázala na nedostatky európskeho azylového systému a nedostatočnú prípravu jednotlivých štátov na prijímanie utečencov. Dôkazov týchto tvrdení je niekoľko: Nami navštívené tábory boli výrazne poddimenzované – nemajú dostatok zdravotníkov, kvalitného jedla, prístupu k primeranému bývaniu – novorodenci spávajú pod celtami na drevených preprávkach mimo tábora, do ktorého sa nezmestili, vznikajú konflikty kvôli pitnej vode a pod. Túto skúsenosť sme nemali len v Gréckej Morii, ale aj v tábore Velika Kladuša v Bosne a Hercegovine, ktorý som cestou z Lesbosu navštívil. Informácie tu máme však sprostredkované od obyvateľov tábora a humanitárnych pracovníkov, pretože po priblížení sa ku táboru nás vyhnala ochranka, ktorá privolala políciu. Tí nám hrozili pokutou do 2000 Euro za prípadnú pomoc utečencom, ktorá je tu zakázaná. V tábore žije 700 zúfalých mužov. Tí, s ktorými sa nám podarilo v okolí tábora stretnúť hovorili o bití maďarskými a srbskými policajtami na hraniciach pri pokuse prekročiť ju, v beznádeji a už druhom či treťom pokuse dostať sa do EÚ.

Vráťme sa ale do Grécka. Jedným z prvých problémov, s ktorým sme boli konfrontovaný v tábore Moria je nesystémovosť azylovej politiky v Grécku – niektorí utečenci dostanú azyl do týždňa, ďalší do niekoľkých rokov a iní vôbec netušia termín začatia azylového procesu. Sú pritom v podobnej sociálnej situácii – teda pochádzajú z rovnakej krajiny pôvodu, majú podobný vek, pohlavie, vzdelanie a rovnaké motívy pre opustenie vlasti. Humanitárni pracovníci sa snažia tento problém riešiť už niekoľko rokov, no neúspešne. Vojaci Frontexu, s ktorými sa nám podarilo skontaktovať hovorili, že je na uvážení úradníkov, komu a za akých podmienok azyl udelia. Neprehľadnosť azylového procesu vyvoláva veľké napätie, zúfalstvo a frustráciu. Následkom sú bitky, násilie a rôzna trestná činnosť v táboroch. Utečenci neraz dokonca ľutujú, že radšej neriskovali a nezostali vo svojej krajine ohrozenej vojnovým konfliktom. Pre neznesiteľné podmienky života rozhodli Grécke úrady na krízovom zasadnutí 31.8.2019 o evakuácii veľkej časti migrantov z tábora na Lesbose na iné okolité ostrovy. Rieši sa tým len priestorový problém, utečenci sú však naďalej v geografickom väzení vzdialení 400 km od pevniny EÚ.

Obrázok 1 Tábor Moria. Detský utečenec pravdepodobne z Afganistanu.

Zdroj: Autor

Na ostrove Lesbos žije spolu stodvadsaťtisíc obyvateľov. Utečencov je v tábore Moria a jeho okolí oficiálne sedemtisíc, ďalších 3- 6 tisíc je podľa informácií miestnych obyvateľov rozptýlených po celom ostrove. Tábor Moria počtom ubytovaných prekročil svoju kapacitu o vyše 50 %. V kontajnerových unimobunkách tu žije aj desať ľudí. Tí, čo sa do tábora nezmestia žijú ako som už spomínal v okolí v tzv. džungli – teda v provizórne postavených stanoch vyrobených zo zvyškov vriec a cely. Na drevených paletách tu v nedôstojných podmienkach žijú novorodenci, zdravotne postihnutí, tehotné ženy a starci.

Počas troch dní strávených v ambulancii na liečbu rán v tábore Moria sme ošetrovaným utečencom položili dve otázky. Nebolo by etické nazvať ich výskumnými, pretože naše zisťovanie nespĺňalo všetky etické štandardy výskumnej práce a malo skôr charakter výskumnej sondy alebo ankety. Nie sme si však súčasne istý, či v daných podmienkach možno vedecký výskum vôbec realizovať pri zachovaní všetkých štandardov.

Otázky:

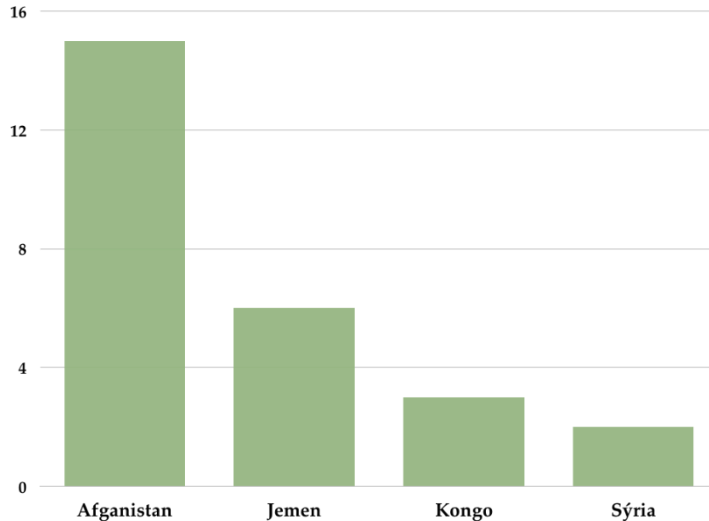
1. Prvou otázkou sme chceli reagovať na rozhodnutie premiérov krajín V4 odmietajúcich kvóty pri prerozdeľovaní utečencov. Zaujímalo nás názor samotných utečencov, preto sme sa ich opýtali: **Súhlasíte s kvótami, teda prerozdelením utečencov v rámci EÚ bez možnosti výberu štátu?**
2. Druhou otázkou sme reagovali na vyhlásenie premiérov krajín V4 odmietajúcich prijímanie utečencov z krajín, ktoré nie sú postihnuté vojnou alebo prírodnou katastrofou. Jej formulácia preto znela: **Ušli ste z krajiny postihnutej vojnou? Ak nie, aké boli dôvody opustenia vašej krajiny?**

Anketu sme realizovali v priebehu troch dní od 28.6-30.6.2019 v dvoch ambulanciách, kde bolo ošetrovaných 26 dospelých pacientov, z toho 17 žien a 9 mužov. Každý utečenec mal svoj

Newborns Living on Wooden Pallets:
Such is the Reality of the Refugees of 44 Nationalities on the Island Lesbos

preukaz, na ktorom boli uvedené základné údaje o jeho veku, krajine pôvodu, dĺžky pobytu v tábore a počet ošetrovaní. Po základnom ošetrovaní a zistení krajiny pôvodu sme v spolupráci s tlmočníkom dotazovali respondentov na obe otázky.

Graf 1 Demografické údaje (spolu 26 respondentov 15 utečenci z Afganistanu, 6 z Jemenu, 3 z Konga a 2 zo Sýrie).

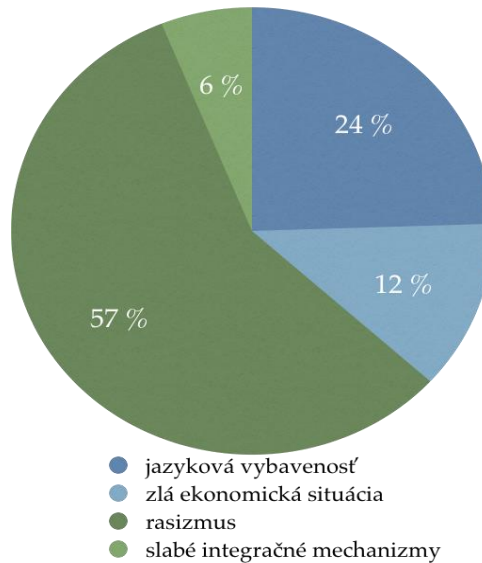
Zdroj: Vlastné spracovanie

Vzhľadom na citlivosť získavaných údajov a strach utečencov zo zneužitia ich osobných údajov sme nezisťovali ostatné osobné údaje ako vek, rodinný stav a pod. Odhadom šlo o dospelých ľudí vo veku od 18 rokov do 50 rokov, odhadovaný vekový medián bol 25 rokov.

Otázka č. 1: „Súhlasíte s kvótami, teda prerozdelením utečencov v rámci EÚ bez možnosti výberu štátu?“ neodpovedal žiaden respondent súhlasne pre obavu z umiestnenia do niektorej východoeurópskej krajiny. Najčastejším dôvodom odmietnutia východoeurópskych krajín bola jazyková bariéra – nízka úroveň ovládania angličtiny domácim obyvateľstvom (u 12 respondentov), horšia ekonomická situácia východoeurópskych krajín (u 6 respondentov), obava z rasizmu pre chýbajúcu kultúrna skúsenosť s prijímaním utečencov (u 5 respondentov) a obava z nedostatočných integračných mechanizmov krajiny (u 3 respondentov). Jeden respondent z Jemenu pripustil ako možnosť východoeurópsku krajinu, pokiaľ by mal možnosť doštudovať v nej medicínu v anglickom jazyku a vykonávať tu lekárske povolanie.

Obrázok 2 „Súhlasíte s kvótami, teda prerozdelením utečencov v rámci EÚ bez možnosti výberu štátu?“

Súhlasíte s kvótami, teda prerozdelením utečencov
v rámci EÚ bez možnosti výberu štátu?

Zdroj: Vlastné spracovanie

V prípade západoeurópskych krajín súhlasili všetci respondenti s prerozdelením do ktorejkoľvek krajiny s výraznou preferenciou Nemecka (u 19 respondentov) pretože počuli – citujem „o humánnom sociálnom systéme a ľudskom prístupe k utečencom“. Až 17 respondentov pritom uviedlo ako hlavný dôvod pre umiestnenie do západoeurópskej krajiny potrebu postarať sa o svojich rodinných príslušníkov, ktorých zanechali vo svojej vlasti, prípadne sú „zaseknutí“ v inej rozvojovej či rizikovej krajine bez možnosti vstúpiť na európsky kontinent.

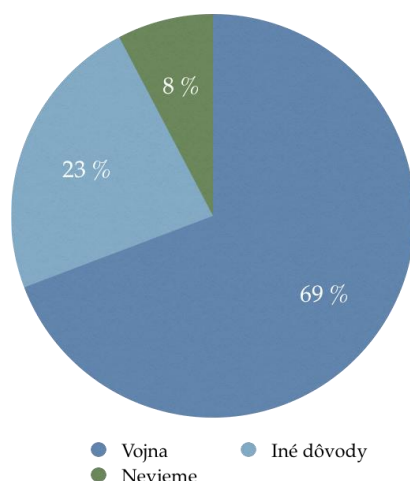
Možno teda konštatovať, že rovnako ako premiéri krajín V4, hoci z iných dôvodov, nesúhlasia utečenci s kvótami a východoeurópskym štátom sa chcú vyhnúť z ekonomických a kultúrnych dôvodov.

Otázka č. 2 bola pre mnohých respondentov emočne náročnejšia, čo znemožnilo v niektorých prípadoch identifikovanie jasnej odpovede respondenta: **Otázka znela: Ušli ste z krajiny postihnutej vojnou? Ak nie, aké boli dôvody opustenia vašej krajiny?** Na prvú časť otázky odpovedalo 18 respondentov kladne - všetci Jemenskí a Sýrski utečenci a 10 utečencov z Afganistanu. Dvaja Afgánsky utečenci sa rozplakali a preto neodpovedali. Všetci traja utečenci z Konga (čo bol ovdovelí otec s dvoma dospelými dcérami) a 3 utečenci z Afganistanu neodišli podľa vlastných slov pred bezprostredným vojenským nebezpečenstvom.

Obrázok 3 Ušli ste z krajiny postihnutej vojnou? Ak nie, aké boli dôvody opustenia vašej krajiny?

Ušli ste z krajiny postihnutej vojnou? Ak nie, aké boli dôvody opustenia vašej krajiny?

Zdroj: Vlastné spracovanie

Utečenci z Konga údajne ušli z dôvodu nespravodlivého odsúdenia otca na doživotie za krádež peňazí, z ktorej bol podľa jeho slov nespravodlivo obvinený. Z krádeže bol vraj obvinený skorumpovaná polícia, ktorá kryla miestnu zločineckú skupinu. Po úteku sa obával o bezpečnosť svojich dcér, preto ich vzal so sebou. 3 utečenci z Afganistanu sa obávali prenasledovania Talibanom z rôznych dôvodov. Dvaja pre spoluprácu s regulárnou armádou, ktorá je podľa Talibanu proamerická, čo Taliban trestá smrťou – vyhrážali sa ich rodine a jeden ušiel pred násilnou regrutáciou do Talibanu pod hrozbou zavraždenia. Všetci traja sú príslušníci etnickej menšiny Hazarov. Táto menšina je v Afganistane diskriminovaná dvojnásobne – pre odlišnú vetvu od väčšinového islamu a inú etnicitu. Z toho dôvodu nemajú podľa ich slov dostatočnú ochranu od miestnych úradov. Možno konštatovať, že všetci títo 6 utečenci ušli z domovskej krajiny pre nízku vymožitelnosť práva a zlú bezpečnostnú situáciu.

Možno teda konštatovať, že väčšina oslovených respondentov ušlo z krajiny postihnutej vojnou alebo pre ohrozenie života alebo zdravia.

Obrázok 4 Okolie tábora Moria. Tehotná utečenkina zo subsaharskej Afriky.

Zdroj: Autor

IV. Na záver jeden osobný postreh

Popri ošetrení strelných rán, demonštratívnych pokusov o samovraždu a zapálených kráteroch po uhryznutí hmyzom či hlodavcami u pacientov, ktorých sme stretli v ambulancii, trápia týchto ľudí mnohé psychické problémy: posttraumatické stresové poruchy, depresie, úzkosti a fobie. Uvedomujú si pritom, že na rozdiel od domovskej krajiny im na európskom kontinente nehrozí smrť ani hladomor a základnú zdravotnú starostlivosť dostanú zdarma. Lekárov je však málo, psychológov a sociálnych pracovníkov ešte menej. Neraz sme sa stretli so zúfalým povzdychom „mal som radšej skončiť v mori, ako zažiť takúto biedu“. Na základe pozorovania a rozhovorov s utečencami sme presvedčení, že na jednej strane sme Európania spravili veľmi veľa pre záchranu životov mnohých utečencov. Čo sa nám nepodarilo, je dostatočne zachovať ich ľudskú dôstojnosť. Keď sme sa na systémové riešenie pýtali miestnych humanitárnych pracovníkov, s úsmevom nám odvetili: „Väčšina Európanov sa hlási ku kresťanstvu. Tak by sme sa mali začať správať ako ozajstní kresťania.“

Newborns Living on Wooden Pallets:
Such is the Reality of the Refugees of 44 Nationalities on the Island Lesbos